

564. Veszprém, Vár utca 31.
(MRT 2. k. 51/1d lh., KÖH 9648)
(Veszprém megye) Kú

A korábbi épületek felhasználásával épült, mai formájában barokk kanonoki palota átépítéséhez kapcsolódóan 2010. augusztus 4. és szeptember 16. között régészeti megfigyelést végeztem. Az épület falkutatását László Judit művészettörténész végezte. Korábban 2009 nyarán folytattam megelőző feltárást az épület belső udvarán.

A 4,40×3,80 m belméretű földszinti 3 helyiségből (a K-i szárny kapualjától É-ra lévő első helyiség) a padló alatti feltöltést teljesen eltávolították egészen a kőből falazott barokk pinceboltozatig. A feltöltés főleg építési törmeléket tartalmazott, közte állatcsonttal és kevés újkori kerámiával. Az É-i falon nagyméretű tégláiv, barokk téglákból, amely az egész falazatot elfedte. Az ív nincs bekötve az É-i falba, hanem ahhoz hozzáfalazták. A D-i kőfal legalább két periódusban épült. Az elválás vízszintes irányban észlelhető, az alsó rész durvábban falazott. Helyenként téglakiegészítések, mindkét falazatban. A Ny-i kőfal függőleges irányban erőteljes elválás látszott. Az É-i egyharmad részén a D-i pincefalhoz hasonlóan vízszintesen is elválás észlelhető. Itt is az alsó rész a durvábban falazott. A Ny-i falból É felé, kissé átlós irányban két kis falcsont lóg be (egykori szellőző, pincelejárati oldalfalai?). A K-i kőfal magába foglalja a pince rézsús szellőzőablakának tetejét. A D-i fal a Ny-i és a K-i falnak épült neki, nincsenek kötésben. Az É-i fal is nekiépült a Ny-i falnak.

A földszinti 7. helyiség (az É-i szárny K-i helyisége) Ny-i fala mentén 3,10×0,80–1,80 m méretű kutatószelvényt ástak, amely itt is leért a barokk pince kőboltozatáig. A feltöltés igen laza, omlós építési törmelékből állt, némi újkori kerámiával. A falazat mindenütt kőből készült, egységes. A Ny-i fal nekiépült az É-i és a D-i falnak, nincsenek kötésben.

A földszinti 25. helyiség (az É-i és a Ny-i szárny találkozásánál lévő helyiség) DNy-i része alatt, jórészt D felé már a helyiségből kilógva egy 1,70×1,65×1,70×1,50 m belméretű, törtkőből falazott, egykor dongaboltozatos kis pincehelyiséget tisztítottunk ki, amelynek É-i vége a 25. helyiség D-i fala alá lógott be. Betöltése építési törmelékkel erősen kevert föld, amely számos 17. századi leletanyagot (kerámia, üveg, állatcsont) tartalmazott. A pince falai egy fekete-vörös színű, égett pusztulási rétegre épültek rá. A 25. helyiségtől D-re, a feltárt pince környezetében csekély mélységben jelenleg nem értelmezhető további falmaradványok mutatkoztak.

A 2,10×2,20 m méretű liftaknát (a K-i szárny udvari folyosójának D-i végén) a határoló falak eredeti falsíkjainak erőteljes levésésével alakították ki. Csak újkori objektumok jelentkeztek benne.

A P-8 pince (a Ny-i szárny D-i vége alatt lévő Ny-i pincehelyiség) K-i falának közepe táján egy 0,50×0,90 m méretű, 0,50 m mély feltáró szelvényt nyitottunk. A pince K-i, a P-7 pincehelyiségtől elválasztó falát köz-

vetlenül a pince talajára alapozták. A feltáró szelvény behatolt a K-i pincefal alá is 0,70 m szélességben K felé, s ott a fal még tartott befelé, esetleg egy másik falnak épült neki (talán ez lehet a középkori külső K-i várfal?).

A P-7 pince (a Ny-i szárny D-i vége alatt lévő K-i pincehelyiség) Ny-i fala mellett középtájon egy 0,90×0,90 m méretű, 0,40 m mély feltáró szelvényben 0,40 m mélyen öklömnyi kövekből, habarcs nélkül kialakított felület bontakozott ki.

RAINER PÁL

565. Veszprém-Veszprémvölgy, apácakolostor
(KÖH 9656)

(Veszprém megye) Á

A „*Kolostorok és kertek a veszprémi vár tövében – történelmi séta a Séd-völgyben*” című projekt keretében 2010 nyarán került sor a veszprémvölgyi apácakolostor megelőző, részben – bizonyos, korábban már kutatott területeken – hitelesítő feltáráására. A kivitelezési munkálatokkal összefüggésben régészeti megfigyelést végeztünk. A feltárást az MNM – NÖK Műemléki Főosztályán, az Épületkutatási Osztály munkatársai végezték. (Az illusztrációt lásd a következő oldalon!)

Feltártuk a késő gótikus templom nyolcszögöt oldalával záródó, sarkain támpillérekkel erősített szentélyét a jezsuita templom bejárata előtti területen. A szentély sárga altalajba alapozott falait a barokk templom építéskor, az 1740–1770-es években, a D-i szentélyfal rövidebb, Ny-i szakaszának kivételével, megközelítőleg egységes szintre – az alapfalakig – bontották vissza. Egyedül a D-i szentélyfal szakaszán maradt fenn a szentélybelső felőli alapozási padka, amely a szentély közepét elfoglaló vörös habarcsba rakott, kőből emelt oltáralap aljával együtt kijelöli a feltehetően magasított szentély egykori járószintjét. A külső alapozási padkák elhelyezkedése alapján az épületen belül és kívül jelentős szintkülönbséggel számolhatunk. Az előkerült kőfaragványok a szentély boltozatához köthetők.

Az Árpád-kori templomtól D-re, a három oldalról támfalakkal övezett, keskeny, téglalap alakú területen, ahol a korábbi kutatás során feltárt sírok egyikéből a korábban publikált rozsmáragyar-pásztorbotvég is előkerült,¹⁰ folytattuk a kolostor apácáihoz és novíciáihoz köthető temető feltárást. A területen 16 Ny–K tájolású női csontváz került elő anatómiai rendben; közülük több nem teljes. A sírok három sorban helyezkedtek el és több rétegben vágják egymást. A sírok melléklet nélküliek, viseleti elem is mindössze két kerek övcsat került elő; a nagy mennyiségben feltárt szög koporsós temetkezésekre utal. A területre már a támfalak felépülése, ill. ezek

10 FÜLÖP A. – KOPPÁNY A.: A crosier from the territory of the Veszprémvölgy convent. *ActaArchHung* (2004) 115–135.



köpenyezése előtt is temetkeztek; erre utal két, a Ny-i és D-i támfal által vágott sír elhelyezkedése.

A késő gótikus templom D-i hajófalát és sekrestye-falait, valamint az Árpád-kori egyenes szentélyzáródású templom, a később hozzá épült (ma részben a jezsuita templom belsejébe nyúló) kriptá és a templom Ny-i homlokzata előtti trapezoid torony(?) falait, amelyeket a korábbi kutatás során szintén feltártak – a kivitelezést előkészítendő – szakfelüveget keretében újra kitakartuk. Újonnan tártuk fel a sekrestye DK-i sarkán elhelyezkedő támpillért.

A Konch mesterhez köthető 1387-es építési szerződésben szereplő – részben már kutatott – épület maradványait a K-i kerengőfolyosó D-i részén, Ny-i lezárását a kolostorudvar területére átnyúlva tártuk fel.

A kolostoregyüttes ÉNy-i sarkát, az É-i és Ny-i kolostorszárny csatlakozását kutattuk, valamint az É-i kerengőfolyosó Ny-i lezárását kerestük. A Ny-i épületszárny a feltárt szakaszon két helyiségre osztható, amelyek között nem találtunk keresztirányú osztófalat, de a D-i helyiség öntött mészhabarcspadlója és az északabbi helyiség rendkívül jó megtartású terrazzo-padlója között mintegy 20–25 cm szintkülönbséget észleltünk. A délebbi helyiségbe egy viszonylag magas, külső oldalán vakolt és vörösre festett kőküszöb(?) rendelkező nyílás vezetett, amelynek külső festett „lábazati része” enyhén rézsús kihajlással bír. A küszöb törtkőből emelt, padkával rendelkező alapja egy kemenceplátnira épült rá. Az erre és egy ennek előterében feltárt visszabontott fal tetejére felhordott feltöltésen alakították ki a fentebb említett mészhabarcspadlót, amelyet késő középkori, kora újkori szemeskályha-omladék borított. Az északabbi helyiség terrazzo-padlóját vörösre festett vakolattöredékeket tartalmazó omladékréteg fedte. A padló délebbi helyiség felől megszakadó vége kissé „felhajlott”; másrészt 25 cm-rel mélyebben gerendalenyomatot hordozott. A tárgyalt épületszárny hosszanti falát, az É-i kerengőfolyosó közelében, egy enyhén rézsús kávájú, kőkeret fészkeivel rendelkező ajtónyílás töri át.

A Ny-i és az É-i épületszárny csatlakozásánál tártuk fel az emeletre felvezető lépcső alapozását. A lépcsőalap előterében megmunkálás nyomait őrző nagyméretű vörös kőfaragványokat építettek a járófelületbe. Az É-D irányú falból további osztófalak indítása vehető ki Ny felé.

Az É-i épületszárny az újonnan feltárt területen egy utólagos, rendkívül keskeny, kissé hevenyészett keresztirányú válaszfalal szintén két helyiségre osztható. A nyugatabbi helyiségbe a lépcsőalap közelében elhelyezkedő, fatokos ajtón keresztül lehetett bejutni, amelyet az emeletre felvezető lépcsőről lehetett megközelíteni, mivel küszöbszintje a folyosó járószintjénél mintegy fél méterrel magasabban feküdt. Az ajtónyílás mellett egy elfalazott rézsús ablaknyílást dokumentáltunk. A helyiségben két, É-ről benyúló pillért tártunk fel.

A kerengőfolyosó L-alakú, É-ről és K-ről övezi a kolostorudvart. Az É-i folyosószakasz D-i fala nem futott ki

a Ny-i épületszárnyig, nagyjából az É-i szárnyba vezető ajtónyílás K-i kávájának vonalában zárult; külső oldalához egy a kolostorudvarba benyúló pillér csatlakozott. Ezzel szemközt, a folyosón, az ajtó K-i kávája mellett egy további falpillér helyezkedett el.

A kutatott területen korábbi, rendszerbe nem illeszkedő jelenségeket is feltártunk: az É-i épületszárny nyugatabbi helyiségében kemencemaradványokat, a szárny előterében pedig – a folyosón – egy sárga altalajba ásott árok került elő, amelynek betöltése késő Árpád-kori kerámiát tartalmazott. Erre alapozták azt a középkori kőfalat, amelyet később visszabontva alapozásul használtak fel a ma is álló késő középkori kerengőfalhoz. Ennek előterében részben az Árpád-kori árok visszatöltésébe, részben a sárga altalajba ásott cölöplyukak helyezkedtek el, amelyek feltehetően a korai fal építési állványfészkeivel azonosíthatók. Az Árpád-kori árok az ún. dongaboltozatos helyiség alatt is folytatódott. A kolostor-együttes feltárt területén még további három helyen találtunk korábbi visszabontott, feltehetően összetartozó falakat.

A régészeti feltárásba és az előkerült jelenségek értelmezésébe geológust is bevontunk, hogy természettudományos módszerekkel is adatokat kapjunk a kolostor és a Séd-patak közötti terület egykori domborzati viszonyaira, amelyek meghatározhatták a kolostor építését. Amellett, hogy már a terepmunka során is előkerült a kolostor építését megelőző egykori erdőtalaj maradványa, a részletes geo-pedológiai, talaj-mikromorfológiai, malakológiai és esetleg az archeobotanikai vizsgálatok adatokat szolgáltathatnak az egykori környezeti viszonyokra vonatkozóan is.

Munkatársak: Héczey-Markó Ágnes, Kupovics Renáta régészek, dr. Horváth Zoltán geológus.

KOPPÁNY ANDRÁS

566. Veszprémvarsány határa

(Győr-Moson-Sopron megye) B, LT, Á, Kö

2009 decembere és 2010 májusa között kiterjedt terepbejárásokat folytattunk a Nabucco gázvezeték dunántúli és Pest megyét érintő szakaszán, összesen 205 km hosszúságban, a nyomvonal 100-100 m-es szélességében. A téli időnyben végzett terepbejárás során általában jó megfigyelési viszonyok között tudtunk vizsgálgódni, összesen 184 régészeti lelőhelyet azonosítottunk.

Veszprémvarsány határában négy lelőhelyet találtunk a Kisgyűrű-dűlőben, ebből három korábban ismeretlen volt: *Patak-oldal*, *Kisgyűrű III.* (KÖH 74229, 74233).

REMÉNYI LÁSZLÓ – STIBRÁNYI MÁTÉ

567. Vép, Alsó Sárdi-dűlő

(KÖH 56963)

(Vas megye) B, Ró

2010. november 26-án terepbejárást végeztünk a Szombathely–Vép közötti műút D-i oldalán, a két település